

כרשת

יתרו

עם אונקל'וס ורע"י

פרשת יתרו

שמות פרק יח

א וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חתן

מֹשֶׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה

אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ

כִּי הוֹצִיָּא יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל

מִמִּצְרַיִם׃

וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ רֹבֵא דְמִדְיָן חֲמוּתִי דְמֹשֶׁה

יֵת כָּל דִּי עֶבֶד יְיָ לְמִשָּׁה וּלְיִשְׂרָאֵל

עֲמָה אֲרִי אֶפִּיק יְיָ יֵת יִשְׂרָאֵל

מִמְצָרִים:

וּשְׁמַע יִתְרוֹ. מַה שְּׁמוּעָה שְׁמַע וּבֹא,

קִרְיַעַת יָם סוּף וּמִלְחָמַת עַמְלֹק: יִתְרוֹ.

שִׁבְעַ שְׁמוֹת נִקְרְאוּ לוֹ, רַעְזָאֵל, יִתְרִי, יִתְרוֹ,

חֹבֶב, חֶבֶר, קִינִי, פּוּטִיָּאֵל. יִתְרִי, עִי"ש

שִׁיתְרִי פִרְשָׁה אַחַת בַּתֹּרָה, וְאַתָּה תַּחֲזֶה.

יִתְרוֹ, לְכַשְׁנַתְגִּייר וְקִיִּים הַמְצוֹת, הוֹסִיפוּ

לוֹ אוֹת אַחַת עַל שְׁמוֹ. חֹבֶב, שְׁחַבֵּב אֶת

התורה, וחובב הוא יתרו שנאמר מבני
חובב חותן משה. ויש אומרים רעואל
אביו של יתרו היה, ומהו אומר ותבאנה
אל רעואל אביהן, שהתינוקות קורין לאבי
אביהן אבא. בספרי: חתן משה. כאן היה
יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך,
ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו,
שנאמר וישב אל יתרו חותנו: למשה
ולישוראל. שקול משה כנגד כל ישראל:
את כל אשר עשה. להם בירידת המן,
ובבאר, ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו

גדולה על כולם:

ב וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מִנְּשָׁה אֶת

צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מִנְּשָׁה אַחֵר

שְׁלֹחִיָּה:

וַדְּבַר יִתְרוֹ חֹמּוֹהִי דְמִנְּשָׁה יְתֹ צִפּוֹרָה

אֶתֶּת מִנְּשָׁה בֶּתֶר דְּפִטְרָה:

אחר שלוחיה. כשאמר לו' הקב"ה במדין,

לך שוב מצרימה, ויקח משה את אשתו

ואת בניו וגו', ויצא אהרן לקראתו

ויפגשו בהר האלהים, אמר לו מי הם

הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי
 במדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה
 מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על
 הראשונים אנו מצטערים ואתה בא
 להוסיף עליהם, אמר לה לכי אל בית
 אביך, נטלה שני בניה והלכה לה:

ג וַיָּאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׂם
 הָאֶחָד גִּרְשָׁם כִּי אָמַר גִּר
 הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיהָ:

וַיֵּת תָּרִין בְּנֵהָ דִּי שׁוּם חַד גִּרְשָׁם אֲרִי

אֶמַר דִּיר הָיִיתִי בְּאַרְעָא נֹכְרָאָה:

דְּוָשָׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי

אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצִּלְנִי מִמַּחֲרָב

פְּרָעָה:

וְשׁוּם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרִי אֱלֹהָא דְּאַבָּא

הָוָה בְּסַעְדִּי וְשׁוּבְנִי מִמַּחֲרָבָא דְּפְרָעָה:

וַיַּצִּלְנִי מִמַּחֲרָב פְּרָעָה. כְּשִׁגִּילוּ דַתָּן וְאַבִּירָם

עַל דְּבַר הַמִּצְרִי, וּבִקֵּשׁ לְהַרוֹג אֶת מֹשֶׁה,

נַעֲשֶׂה צוּאָרוֹ כַּעֲמוּד שֶׁל שֵׁשׁ:

הַיֵּבֵא יִתְּרוֹ חֵתֶן מִנְּשָׁה וּבָנִיו

וְאֶשְׁתּוֹ אֶל מִנְּשָׁה אֶל הַמְּדַבֵּר

אֲשֶׁר הוּא חֵנָּה שֵׁם הָרַ

הָאֱלֹהִים:

וְאַתָּה יִתְּרוֹ חֲמוּנִי דְמִנְּשָׁה וּבָנוֹהִי

וְאַתָּתָה לֹות מִנְּשָׁה לְמַדְבָּרָא דִּי הוּא

שְׂרִי תַמֵּן לְטוֹרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוֹהִי יִקְרָא

דִּי:

אֶל הַמְּדַבֵּר. אִף אֲנִי יוֹדְעִים שְׁבַמְדַּבֵּר

היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב,
 שהיה יושב בכבודו של עולם, ונדבו לבו
 לצאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע
 דברי תורה:

וַיֹּאמֶר אֵל מֹשֶׁה אֲנִי חֹתֶנְךָ
 יִתְרוֹ בָּא אֵלַיךָ וְאַשְׁתְּךָ וְעַשְׂי
 בְּנֵיהָ עִמָּה:

וַאֲמַר לְמֹשֶׁה אֲנִי חֲמוּךְ יִתְרוֹ אֵתִי
 לוֹתְךָ וְאַתְּתָךְ וְתִרְיִן בְּנֵהָ עִמָּה:

ויאמר אל משה. ע"י שליח: אני חתנך

יתרו וגו'. אם אין אתה יוצא בגיני צא בגין

אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך צא

בגין שני בניה:

וַיֵּצֵא מִנְּשָׁה לְקַרְאֵת חֹתָנָו

וַיַּשְׁתַּחוּ וַיִּשָּׁק לוֹ וַיֵּשְׂאוּ לוֹ

אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְעָלוֹם וַיָּבֹאוּ

הָאֵהָלָה:

וַנִּפַּק מִנְּשָׁה לְקַדְמוֹת חַמוּהִי וּסְגִיד

וַנִּשְׁיֵק לָהּ וּשְׂאִילוֹ גִבֹּר לְחִבְרָה לְשָׁלֵם

וְעָלוּ לְמִשְׁכָּנָא:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה. כְּבוֹד גָּדוֹל נִתְּכַבֵּד יִתְרוֹ

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כִּיּוֹן שִׁיֵּצֵא מֹשֶׁה, יֵצֵא אַהֲרֹן

נֹדֵב וְאַבְיָהוּא, וּמִי הוּא שְׂרָאָה אֶת אֱלֹ

יֹצְאִין וְלֹא יֵצֵא: וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁק לֹו. אִינִי

יֹודֵעַ מִי הִשְׁתַּחֲוָה לָמִי, כִּשְׁהוּא אֹמֵר אִישׁ

לְרַעְהוּ, מִי הַקְּרוֹי אִישׁ, זֶה מֹשֶׁה, שְׁנֹאמֵר

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה:

ח וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לְחֹתָנוֹ אֶת כָּל

אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה

וְלַמִּצְרִים עַל אֲזֹדֹת יִשְׂרָאֵל

אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצָּאתָם

בַּדֶּרֶךְ וַיִּצְלָם יְהוָה:

וְאַשְׁתָּעִי מִשָּׁה לַחֲמוּהִי יָת כָּל דִּי עֶבֶד

יִי לַפֶּרְעָה וְלַמִּצְרָאִי עַל עֵסֶק יִשְׂרָאֵל

יָת כָּל עֶקְתָּא דִּי אֲשַׁכְּחַתְנוּן בְּאַרְחָא

וְשִׁזְבְּנוּן יִי:

וַיִּסְפֹּר מֹשֶׁה לַחֲזֹתְנוּ. לְמִשּׁוֹךְ אֵת לְבוֹ

לְקַרְבוֹ לַתּוֹרָה: אֵת כָּל הַתְּלָאָה. שֶׁעַל הַיָּם

ושל עמלק: התלאה. למ"ד אל"ף מן

היסוד של תיבה, והתי"ו הוא תיקון ויסוד

הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה,

תקומה, תנואה:

ט וַיַּחַד יִתְּרוֹ עַל כָּל הַטֹּבָה

אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל

אֲשֶׁר הֶצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:

וַחֲדֵי יִתְּרוֹ עַל כָּל טֹבָתָא דִּי עֲבַד יִי

לְיִשְׂרָאֵל דִּי שִׁזְבֵּנוֹן מִיַּד דְּמִצְרָאִי:

ויחד יתרו. וישמח יתרו, זהו פשוטו.

ומדרש אגדה, נעשה בשרו חדודין
 חדודין, מיצר על אבוד מצרים, היינו
 דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא
 תבזי ארמאה באפיה: על כל הטובה.
 טובת המן והבאר והתורה, ועל כולן אשר
 הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה
 עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה הארץ
 מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא:

, וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ בֶּרֶךְ יְהוָה
 אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד

מִצָּרִים וּמִיַּד פֶּרַעַה אֲשֶׁר

הִצִּיל אֶת הָעָם מִתַּחַת יַד

מִצָּרִים:

וְאָמַר יִתְּרוֹ בְּרִיךְ יְיָ דִּי שִׁזְיַב יִתְּכוֹן

מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וּמִיָּדָא דְּפֶרַעַה דִּי

שִׁזְיַב יְתָ עָמָא מִתַּחַת מִרוֹת מִצְרָאִי:

אשר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם. אומה

קשה: ומִיַּד פֶּרַעַה. מלך קשה: מִתַּחַת יַד

מִצְרַיִם. כתרְגוֹמוֹ לְשׁוֹן רְדוּי וּמְרוֹת, הִיד

שֶׁהֵיוּ מִכְבִּידִים עֲלֵיהֶם, הִיא הַעֲבֹדָה:

יֵא עֲתָה יִדְעָתִי כִּי גָדוֹל יְהוָה

מִכָּל הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר

זָדוּ עֲלֵיהֶם:

כַּעַן יִדְעָנָא אֲרִי רַב יִי וְלִית אֱלֹהַ בַּר

מִנֵּה אֲרִי בְּפִתְגָמָא דִּי חֲשִׁיבוּ מִצְרָאִי

לְמִדָּן יְתִי יִשְׂרָאֵל בֵּה דְנִנּוּן:

עֲתָה יִדְעָתִי. מִכִּירוּ הֵייתִי לְשַׁעֲבַר,

וְעַכְשִׁיו בִּיזְתָר: מִכָּל הָאֱלֹהִים. מִלְּמַד

שְׁהִיָּה מִכִּיר בְּכָל עֲבוֹדַת אֱלִילִים שִׁבְעוּלָם,
 שְׁלֹא הִנִּיחַ עֲבוֹדַת אֱלִילִים שְׁלֹא עֲבָדָה: כִּי
 בַּדְּבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם. כְּתִרְגוּמוֹ, בְּמִים
 דָּמוֹ לְאֲבָדָם וְהֵם נֶאֱבָדוּ בְּמִים: אֲשֶׁר זָדוּ.
 אֲשֶׁר הִרְשִׁיעוּ. וְרַבּוֹתֵינוּ דְּרִשׁוּהוּ לְשׁוֹן
 וַיִּזַּד יַעֲקֹב נִזִּיד, בַּקְדֵּרָה אֲשֶׁר בִּשְׁלוֹ בָּה
 נִתְבַּשְׁלוּ:

יב וַיִּפְקַח יִתְּרוֹ חֹתֶן מִנְּשָׂה עֲלָהּ
 וַיִּזְבְּחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֵא אֶת־הָרֶץ
 וְכָל זֶקֶנִי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל לֶחֶם

עִם חֵתָן מַעֲשֶׂה לְפָנַי הָאֱלֹהִים:

וְקָרִיב יִתְּרוֹ חַמּוּהֵי דְמַעֲשֶׂה עֲלֹן וְנִכְסֵת

קוֹדֶשִׁין קָדָם יְיָ וְאַתָּא אַהֲרֹן וְכָל סְבִי

יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לְחָמָא עִם חַמּוּהֵי

דְּמַעֲשֶׂה קָדָם יְיָ:

עוֹלָה. כַּמְשַׁמְעָה, שֶׁהִיא בּוֹלָה כְּלִיל:

זְבָחִים. שְׁלָמִים: וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְגו'. וּמַעֲשֶׂה

הַיֵּכָן הַלֵּךְ, וְהֵלֵךְ הוּא שִׁיבָא לְקִרְאָתוֹ וְגֵרֵם

לֹו אֶת כָּל הַכְּבוֹד, אֲלֵא שֶׁהִיא עוֹמֵד

וּמַשְׁמֵשׁ לְפָנֵיהֶם: לְפָנַי הָאֱלֹהִים. מִכָּאן

שֶׁהִנֵּה מִסְעוּדָה שֶׁתִּלְמִידֵי חֲכָמִים

מִסּוּבֵין בָּהּ, כֹּאִילוֹ נִהְנֶה מִזִּיו הַשְּׂכִינָה:

יג שְׁנִי וַיְהִי מִמַּחֲרַת

וַיֵּשֶׁב מִנְּשָׁה לְשֹׁפֵט אֶת הָעָם

וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל מִנְּשָׁה מִן

הַבֶּקֶר עַד הָעֶרֶב:

וַהֲוָה מִיּוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַיִּתֵּיב מִנְּשָׁה

לְמַדָּן יְתַעֲמָא וְקָם עֲמָא עֲלוּהִי דְּמִנְּשָׁה

מִן צִפְרָא עַד רַמְשָׁא:

ויהי ממחרת. מוצאי יום הכפורים היה,
 כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת
 רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר
 אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם
 מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את
 חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום
 הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם,
 שהרי בי"ז בתמוז ירד ושבד את הלוחות,
 ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום
 וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה

כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה
שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן
תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא
עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח
משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים
שאמר לו משה נוסעים אנחנו אל המקום
וגו' אל נא תעזוב אותנו, ואם זה קודם
מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו
שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו
אלא חובב ובנו של יתרו היה, הוא חובב
הוא יתרו, שהרי כתיב מבני חובב חותן

משה: וישב משה וגו' ויעמוד העם.

יושב כמלך וכולך עומדים, והוקשה הדבר

ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל,

והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אתה יושב

לבדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב.

אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין

אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה

עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום,

וכאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה

בראשית, שנאמר בו ויהי ערב וגו':

יד וַיֵּרָא חֵתָן מִנְּשָׁה אֵת כָּל

אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר
 מֶה הִדְבַּר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה
 עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב
 לְבִדְדְךָ וְכָל הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן
 בֹּקֶר עַד עָרֶב:

וַחֲזָא חֲמוּהִי דְמִשָּׁה יֵת כָּל דִּי הוּא
 עֲבִיד לְעַמָּא וַאֲמַר מָא פִתְגָמָא הֲדִין דִּי
 אַתָּה עֲבִיד לְעַמָּא מֶה דִין אַתָּה יִתֵּב
 בְּלַחֲוֹדְךָ וְכָל עַמָּא קִיִּמִין עֲלוּךְ מִן

צִפְרָא עַד רַמְשָׁא:

טו וַיֹּאמֶר מִשָּׁה לְחֹתְנֹו כִּי יִבֹּא

אֵלַי הָעַם לְדָרֵשׁ אֱלֹהִים:

וַאֲמַר מִשָּׁה לְחֹמֹוֹהִי אֲרִי אַתָּן לֹוֹתִי

עֲמָא לְמַתְבַּע אוֹלְפֵן מִן קָדָם יִי:

כִּי יִבֹּא. כִּי בֹא, לְשׁוֹן הוֹוָה: לְדָרֵשׁ

אֱלֹהִים. כְּתִרְגוּמוֹ לְמַתְבַּע אוֹלְפֵן, לְשֹׂאוֹל

תְּלִמּוּד מִפִּי הַגְּבוּרָה:

טז כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבָר בֹּא אֵלַי

וְשִׁכַּחְתִּי בֵּין אֲנִישׁ וּבֵין רַעְהוּ

וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֲקֵי הָאֱלֹהִים

וְאֶת תּוֹרֹתָיו:

כִּד הָיִי לְהוֹן דִּינָא אֲתָן לֹתִי וּדְאִינָא

בֵּין גְּבָרָא וּבֵין חֲבֵירָה וּמִהוֹדַעְנָא לְהוֹן

יֵת קִימִיָּא דִּי וִית אֲוִרִיתָה:

כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא. מִי שֶׁהִיָּה לֹו הַדְּבַר

בָּא אֵלַי:

וַיֹּאמֶר חֲתָן מִנְּשָׁה אֵלָיו לֹא

טוֹב הִדְבָּר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:

וַאֲמַר חֲמוּהִי דְמִשָּׁה לָּהּ לֹא תִקֵּין

פִּתְגָמָא דְאַתָּה עֵבֶד:

וַיֹּאמֶר חֲתָן מִשָּׁה. דְּרַךְ כְּבוֹד קוֹרְאוּ

הַכְּתוּב חֻתְנִי שֶׁל מֶלֶךְ:

יֵה נָבִל תְּבִיל גַּם אַתָּה גַּם הָעָם

חֲזָה אֲשֶׁר עָמְדָה כִּי כָבֵד מִמֶּנָּה

הִדְבָּר לֹא תוֹכֵל עֲשֹׂהוּ לְבִדָּה:

מִלֵּאָה תִלְאָה אֶף אַתָּה אֶף עֲמָא הִדִּין

דַּעֲמָךְ אֲרִי יִקִּיר מִנֶּךָ פִּתְגָמָא לָא

תָּכּוּל לְמַעֲבֵדָה בְּלַחֲוֹדְךָ:

גבֹל תבֹול. כתרִגֹמו. ולשֹונו לשֹון

כמיִשה פליִישׁ"טרא, כִמוֹ זֶה־עֹלָה גבֹל,

כגבֹול עֹלָה מִגִּבֹן וְגו', שֶהוּא כִמוֹשׁ ע"י

חֲמָה וְע"י קֶרַח, וּכְחוֹ תֵשׁ וְנִלְאָה: גִם

אֲתָה. לְרַבּוֹת אַהֲרֹן וְחֹזֵר וְע' זִקְנִים: כִּי

כבֹד מִמֶּךָ. כּוֹבֵדוֹ רַב יוֹתֵר מִכַּחַד:

יֵט עֲתָה שְׂמַע בְּקוֹלִי אֵי־עֲצָךְ

וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הָיָה אֲתָה

לְעַם מוֹלֵה אֱלֹהִים וְהַבֵּאתָ

אֶתְּהָ אֶת הַדְּבָרִים אֵל

הָאֱלֹהִים:

כֵּעֵן קִבֵּל מִנִּי אֲמַלְכֶנָּךְ וִיְהִי מִימְרָא

דִּי בְּסַעֲדָךְ הָיִי אֶת לְעַמָּא (תְּבַע)

אוֹלְפֵן מִן קָדָם יִי וְתִהְיֶה מִיְתִי אֶת יִת

פִּתְגָמִיָּא לְקָדָם יִי:

אִיעֲצֹךְ וִיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ. בַּעֲצָה, אִמַּר לֹו

צֵא הַמֶּלֶךְ בַּגְּבוּרָה: הִיָּה אֶתְּהָ לְעַם מוֹלֵה

האלהים. שלִיחַ ומִלִּיץ בִּינוֹתָם לְמָקוֹם,

וְשׂוֹאֵל מִשְׁפָּטִים מֵאֵתוֹ: אֵת הַדְּבָרִים.

דְּבַרֵּי רִיבוֹתָם:

כֹּ וְהִזְחִרְתָּהּ אֶתְהֶם אֶת הַחֲקִים

וְאֵת הַתּוֹרָה וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת

הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֵת הַמַּעֲשֵׂה

אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:

וְתִזְהַר יִתְהוֹן יְתָ קִימִיָּא וְיֵת אֲוִרִיתָא

וְתִהְיֶדַע לְהוֹן יְתָ אֲוִרְחָא דִּיהֲכוֹן בָּהּ

וַיֵּת עֹבְדָא דִּיעֲבֹדוֹן:

כא וְאַתָּה תַּחֲזֶה מִכָּל הָעָם

אַנְשֵׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי

אַמֶּת שְׂנְאִי בַצֵּעַ וְשֹׂמֵת

עֲלֵהֶם שְׂרִי אֱלֹפִים שְׂרִי מֵאוֹת

שְׂרִי חֲמֻשִּׁים וְשְׂרִי עֲשָׂרוֹת:

וְאַתָּה תַּחֲזִי מִכָּל עַמָּא גְּבָרִין דְּחִילָא

דְּחִילָא דִּי גְּבָרִין דְּקִשּׁוּט דְּסָנן

לְקַבֵּלָא מִמּוֹן וְתַמְנִי עֲלִיהוֹן רַבָּנִי

אֶלְפִין רַבִּי מֵאוֹתָא רַבִּי חֲמִשִּׁין

וְרַבִּי עֲשׂוֹרִיתָא:

וְאַתָּה תַּחֲזֶה. בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלִיד: אֲנָשִׁי

חֵיל. עֲשִׂירִים, שֶׁאֵין צָרִיכִין לְהַחֲנִיף

וּלְהַכִּיר פְּנִים: אֲנָשִׁי אִמָּת. אֱלֹו בְּעָלִי

הַבִּטְחָה, שֶׁהֵם כְּדָאֵי לְסִמּוּךְ עַל דְּבָרֵיהֶם,

שֶׁע"י כֵּן יִהְיוּ דְּבָרֵיהֶם נִשְׁמָעִין: שֶׁנֶּאֱמַר

בַּצֵּעַ. שֶׁשׁוֹנְאִין אֶת מִמּוֹנָם בְּדִין, כִּהְיָא

דְּאִמְרִינן, כֹּל דִּינָא דְּמִפְקִין מִמּוֹנָא מִינִיה

בְּדִינָא, לֹא דִינָא הוּא: שְׂרִי אֲלָפִים. הֵם

היו שש מאות שרים לשש מאות אלה:
 שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי
 חמשים. י"ב אלה: שרי עשרות. ששים
 אלה.

כב וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת
 וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל וַיָּבִיאוּ
 אֵלָיו וְכָל הַדָּבָר הַקָּטָן וְשָׁפְטוּ
 הֵם וְהָקֵל מֵעָלָיו וַיָּשֹׂאוּ אֹתָהּ:
 וַיְדוּנוּן יְתַ עֲמָא בְּכָל עֵדֶן וַיְהִי כָּל

פִּתְגָם רַב יִיתוֹן לְוֹתֶךָ וְכָל פִּתְגָם זַעִיר
 יִדוֹנוֹן אֲנוֹן וְיִקְלוֹן מִנֶּךָ וְיִסּוּבְרוֹן עִמָּךָ:
 וּשְׁפֹטוּ וִידוֹנוּן, לְשׁוֹן צוּרִי: וְהַקֵּל
 מֵעַלֶיךָ. דְּבַר זֶה לְהַקֵּל מֵעַלֶיךָ. וְהַקֵּל, כְּמוֹ
 וְהַכְבִּד אֶת לְבוֹ, וְהַכּוֹת אֶת מוֹאֵב, לְשׁוֹן
 הַזֹּה:

כֹּג אִם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה
 וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיִכְלֹתָ עֲמֹד וְגַם
 כָּל הָעָם הַזֶּה עַל מִקְמוֹ יָבֹא

בְּשִׁלּוֹם:

אִם יֵת פֶּתַח מֵא הַדִּין תַּעֲבֹד וַיִּפְקְדֵנִי

יִי וְתִכּוֹל לְמִיקָם וְאַף כָּל עֲמָא הַדִּין

עַל אֲתֵרָה יִהְיֶה בְּשִׁלּוֹם:

וְצוּךְ אֱלֹהִים וַיִּכְלֹת עֲמוּד. הַמֶּלֶךְ

בַּגְבוּרָה, אִם יִצּוּה אֹתְךָ לַעֲשׂוֹת כֹּךְ תֻּכַּל

עֲמוּד, וְאִם יַעֲכֹב עַל יָדְךָ לֹא תֻכַּל לַעֲמוּד:

וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה. אַהֲרֹן נָדַב וַאֲבִיהוּא,

וְשִׁבְעִים זִקְנִים הַנְּלוּיִם עִתָּה עִמָּךְ:

שְׁלִישִׁי

בד וַיִּשְׁמַע

מִנְשָׁה לְקוֹל חֲתָנוּ וַיַּעַשׂ כָּל

אֲשֶׁר אָמַר:

וְקָבִיל מִנְשָׁה לְמִימְרָא דְחֲמוּהִי וַעֲבַד

כָּל דִּי אָמַר:

כֹּה וַיִּבְחַר מִנְשָׁה אֶנְשֵׁי חֵיל

מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם

רֹאשֵׁי עַל הָעָם שְׂרֵי אֱלֹפִים

שְׂרֵי מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמֵשִׁים

וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת:

וּבַחַר מִשָּׁה גְּבִירִין דְּחִילָא מִכָּל יִשְׂרָאֵל

וּמִנִּי יִתְהוֹן רִישֵׁין עַל עֲמָא רַבָּנִי

אֱלֹפִין רַבָּנִי מֵאוֹתָא רַבָּנִי חֲמֵשִׁין

וּרַבָּנִי עֶשְׂרִיתָא:

כּוּ וְשַׁכְּטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת

אֶת הַדְּבָר הַקָּשֶׁה יְבִיאֵהוּ אֶל

מִנְשָׁה וְכָל הַדָּבָר הַקָּטָן

יִשְׁפּוּטוּ הֵם:

וְדִינִין יֵת עֲמָא בְּכָל עֵדֶן יֵת פְּתִגִּים

קָשִׁי מִיֵּתִין לָוֶת מִנְשָׁה וְכָל פְּתִגִּים זְעִיר

דִּינִין אֲנוּן:

וּשְׁפִטוּ. וְדִינִין יֵת עֲמָא: יִבִּיאֹן. מִיֵּתִין:

יִשְׁפּוּטוּ הֵם. כְּמוֹ יִשְׁפִטוּ, וְכֵן לֹא תַעֲבֹרִי,

כְּמוֹ לֹא תַעֲבֹרִי. וְתִרְגְּמוּ דִינִין אִינוּן.

מִקְרָאוֹת הַעֲלִיּוֹנִים הֵיוּ לְשׁוֹן צוּזִי, לְכַךְ

מִתּוֹרְגָמִין וִידוֹנוּן, יִיתוּן, יִדוֹנוּן, וּמִקְרָאוֹת

הִלְלוּ לַשׁוֹן עֲשִׂייהָ:

כֹּז וַיִּשְׁלַח מִנְּשָׁה אֶת חֹתָנָו וַיִּלְךְ

לֹו אֶל אֶרְצוֹ: (פ)

וַיִּשְׁלַח מִנְּשָׁה יֵת חֲמוּהִי וַאֲזַל לָהּ

לְאֶרְעָה:

וַיִּלְךְ לֹו אֶל אֶרְצוֹ. לְגִייר בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ:

שמות פרק יט

רביעי א
בַּחֹדֶשׁ

הַנְּשִׁלִּישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ

מִדְּבַר סִינַי:

בִּירְחָא תְּלִיתָאָה לְמַפֵּק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בַּיּוֹמָא הַדִּין אֲתוּ

לְמִדְּבָרָא דְּסִינַי:

בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ. לֹא הָיָה צָרִיךְ

לְכַתּוֹב אֵלֹא בַּיּוֹם הַהוּא, מֵהוּ בַּיּוֹם הַזֶּה,

שִׁיחִיו דְּבָרֵי תוֹרָה חֲדָשִׁים עֲלֵיךְ כְּאִילוּ

הַיּוֹם נִיתְּנוּ:

ב וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ

מִדְבָּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר

וַיַּחֲזֶן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הַחֵר:

וַנִּטְּלוּ מִרְפִּידִים וְאַתּוּ לְמִדְבָּרָא דְסִינִי

וְשָׂרוּ בַּמִּדְבָּרָא וְשָׂרָא תַּמָּן יִשְׂרָאֵל

לְקַבֵּל טוֹרָא:

ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור

ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב

שברפידים היו חונים, בידוע שמשם

נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים

לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר
 סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים
 בתשובה: ויחן שם ישראל. כאיש אחד
 בלב אחד, אבל שאר כל החניות
 בתרעומות ובמחלוקת: נגד החר.
 למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד,
 פנים למזרח:

ג. ומִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים
 וַיְקַרְא אֵלָיו יְהוָה מִן הַחַר
 לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב

וְתִגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

וּמֹשֶׁה סָלַק לְקֹדֶם יְיָ וַיִּקְרָא לָהּ יְיָ מִן

טוֹרָא לְמִימַר כְּדָנָן תִּימַר לְבֵית יַעֲקֹב

וְתַחֲוִי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

וּמֹשֶׁה עָלָה. בְּיוֹם הַשֵּׁנִי, וְכָל עֲלִיּוֹתָיו

בַּהֲשַׁכְמָה הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּשְׁבוּ מֹשֶׁה

בַּבֶּקֶר: כֹּה תֹאמַר. בִּלְשׁוֹן הַזֶּה וְכַסְדֹּר

הַזֶּה: לְבֵית יַעֲקֹב. אֲלוֹ הַנָּשִׁים, תֹּאמַר

לָהֶם בִּלְשׁוֹן רַבָּה: וְתִגִּיד לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל.

עֲזֻנְשֵׁין וְדַקְדּוּקִין פִּירֵשׁ לְזִכְרֵיהֶם, דְּבָרִים

הַקִּשְׁיִין בְּגִידֶיךָ:

ד אֲתָם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי

לְמַצְרִים וְאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל

כַּנְפֵי נְשָׂרִים וְאֲבֹא אֶתְכֶם

אֵלַי:

אֲתוֹן חֲזֹתוֹן דִּי עֲבַדִּית לְמַצְרִים

וְנִטְלִית (נ"א וְאִטְלִית) יִתְכוֹן כְּדַעַל גְּדִפִּי

נְשָׂרִין וְקַרְבִּית יִתְכוֹן לְפִלְחָנִי:

אתם ראיתם. לא מסורת היא בידכם, ולא

בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני
מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר
עשיתי למצרים, על כמה עבירות היו
חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא
נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא
אתכם. זה יום שבאו ישראל לרעמסס,
שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן,
ולשעה קלה כשבאו ליסע ולצאת, נקבצו
כלם לרעמסס. ואונקלוס תרגם ואשא,
ואטלית יתכון, כמו ואסיע אתכם, תיקן
את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי

נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו,
שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין
רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר
שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו
מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ,
לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו
על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא
בבני, אף אני עשיתי כן, ויסע מלאך
האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו',
והיו מצרים זורקים חצים ואבני
בליסטרות, והענן מקבלם: ואבא אתכם

אלי. כתרגומו:

ה וְעַתָּה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ

בְּקוֹלִי וְשִׁמְרֶתֶם אֶת בְּרִיתִי

וְהִיִּיתֶם לִי סֶגֶלָה מִכָּל הָעַמִּים

כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ:

וְכַעַן אִם קִבַּלְא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי

וְתִטְרוּן יְתִי קִימִי וְתִהְיוּן קִדְמִי חֲבִיבִין

מִכָּל עַמֵּי אֶרֶץ דִּי לִי כָּל אֶרֶץ:

ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם

**מכאן ואילך, שכל התחלות קשות:
 ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על
 שמירת התורה: סגלה. אוצר חביב, כמו
 וסגלת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות
 שהמלכים גונזים אותם, כך אתם תהיו לי
 סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם
 לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה
 יש לי עוד שתהא חבתכם נכרת, כי לי כל
 הארץ, והם בעיני ולפני לכולם:**

ו וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלָכָה

כְּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֱלֹה

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל:

וְאַתּוֹן תִּהְיוֹן קְדָמִי מְלָכִין כְּהֲנִין וְעַם

קְדִישׁ אֵלֶיךָ פִּתְגָמִיָּא דִּי תַמְלִל עִם בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל:

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכְת כְּהֲנִים. שְׂרִים,

כַּמָּה דַּאת אֲמַר, וּבְנֵי דוֹד כְּהֲנִים הִיוּ: אֲלֹה

הַדְּבָרִים. לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר:

חמישי ויבא משה

ויקרא לזקני העם וישם

לפניהם את כל הדברים

האלה אשר צוהו יהוה:

ואתא משה וקרא לסבי עמא וסדר

קדמיהון ית כל פתגמיה האלין

דפקדיה יי:

ח וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ

כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה

וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דְּבַרֵּי הָעָם

אֶל יְהוָה׃

וַאֲתִיבוּ כָּל עַמָּא כַּחַדָּא וַאֲמָרוּ כָּל דִּי

מַלְיָל יֵי נַעֲבִיד וַאֲתִיב מֹשֶׁה יָת פְּתַגְמֵי

עַמָּא קָדָם יֵי׃

וישב משה את דברי העם וגו'. ביום

המחרת שהוא יום שלישי, שהרי

בהשכמה עלה. וכי צריך היה משה
 להשיב, אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ
 ממשה, שלא אמר הואיל ויודע מי
 ששלחני, איני צריך להשיב:

ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה
 אָנֹכִי בָּא אֵלַיךָ בְּעָבֹה הֶעָנֹן
 בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרִי
 עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יֶאֱמִינוּ לְעוֹלָם
 וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבַר־הָעָם אֶל

יְהוָה:

וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הֲאֵאֻנָּא מִתְּגַלִּי לָךְ

בְּעֵיבָא דְעֶנְנָא בְּדִיל דִּישְׁמַע עֲמָא

בְּמַלְלוֹתַי עִמָּךְ וְאַף בָּךְ יִהְיֶימְנוּן לְעֵלָם

וְחַוִּי מֹשֶׁה יֵת פְּתִגְמִי עֲמָא קֳדָם יְיָ:

בעב הענן. במעבה הענן, וזהו ערפל: וגם

בך. גם בנביאים הבאים אחריך: ויגד

משה וגו'. ביום המחרת שהוא רביעי

לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על

דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע

ממך, אינו דומה השומע מפי שליח
 לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את
 מלכנו:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מַלְאָכָיו לֵךְ אֶל
 הָעָם וְקִרְאתֵם הַיּוֹם וּמָחָר
 וּבָבֶסוּ שְׂמֹלֹתָם:

וַאֲמַר יְיָ לַמַּלְאָכָיו לֵךְ אֶל
 הָעָם וּמָחָר וּבָבֶסוּ שְׂמֹלֹתָם
 וְיָחִירוּ:

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה. אִם כֵּן שְׂמֹזְקִיָּין

לְדַבֵּר עִמָּם, לֹךְ אֶל הָעָם: וְקִדַּשְׁתָּם.

וְזִמַּנְתָּם, שִׁיכִינוּ עִצְמָם הַיּוֹם וּמָחָר:

יֵא וְהָיוּ נִכְנָיִם לַיּוֹם הַנֶּשְׁלִישִׁי

כִּי בַיּוֹם הַנֶּשְׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה

לְעֵינַי כָּל הָעָם עַל הַר סִינַי:

וַיְהוֹן זְמִינִין לְיוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרִי

בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה יִתְגַּלִּי יי לְעֵינַי כָּל

עֲמָא עַל טוֹרָא דְּסִינַי:

והיו נכונים. מובדלים מאשה: ליום

השלישי. שהוא ששה בחדש, ובחמישי

בנה משה את המזבח תחת ההר ושתיים

עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת

ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר

בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה

בהם סומא, שנתרפאו כולם:

יב וְהִגַּבְלֹתָ אֶת הָעָם סְבִיב

לְאֹמֹר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלֹת

בְּהָר וְנִגַּע בְּקִצְחוֹ כֹּל הַנִּגַּע

בָּהָר מִזֹּת יוֹמָת:

וְתַתְּחֵם יֵת עֲמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר
 אֶסְתַּמְרוּ לְכוֹן מְלִמְסָק בְּטוֹרָא וְלִמְקָרַב
 בְּסוּפָה כָּל דִּיקָרַב בְּטוֹרָא אֶתְקַטְלָא
 יִתְקַטְל:

וְהַגְבִּילָת. קִבַּע לָהֶם תַּחֲזוּמִין לְסִימָן, שֵׁלָא
 יִקְרְבוּ מִן הַגְּבוּל וְהַלְאָה: לֵאמֹר. הַגְּבוּל
 אֹמֵר לָהֶם הִשְׁמְרוּ מַעֲלוֹת מִכָּאן וְהַלְאָה,
 וְאַתָּה תִּזְהִירָם עַל כֵּךְ: וְנִגַּע בַּקְצָהוּ.
 אִפִּילוּ בַּקְצָהוּ:

יֹגֵל לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי סָקוּל

יִסְקָל אֹי יִרָה יִיָּרָה אִם בְּהֶמָּה

אִם אִישׁ לֹא יַחֲיֶה בְּמִשְׁךְ

הַיָּבֵל הֶמָּה יַעֲלוּ בָהֶרֶ:

לֹא תִקְרַב בֵּה יָדָא אֲרִי אֶתְרַגְמָא

יִתְרַגֵּם אֹי אֶשְׁתַּדָּאָה יִשְׁתַּדִּי אִם

בְּעִירָא אִם אֶנְשָׂא לֹא יִתְקִים בְּמִיגַד

שׁוּפְרָא אֲנוּן מְרָשֵׁן לְמַסַּק בְּטוּרָא:

יִרָה יִירָה. מִכָּאן לְנִסְקֵלִין שֶׁהֵם נִדְחִין

לַמָּטָה מִבֵּית הַסְּקִילָה שֶׁהִיָּה גְבוּהָ שְׁתֵּי
 קוֹמּוֹת: יִירָה. יוֹשֶׁלֶךְ לַמָּטָה לְאַרְצָא, כְּמוֹ
 יִרָה בֵּימָּה: בַּמֶּשֶׁךְ הַיּוֹבֵל. כְּשִׁימְשׁוֹךְ הַיּוֹבֵל
 קוֹל אֲרוֹךְ, הוּא סִימָן סְלוֹךְ שְׂכִינָה
 וְהַפְּסָקָת הַקּוֹל, וְכִיּוֹן שֶׁנִּסְתַּלַּק הֵם רִשְׁאִין
 לְעֵלּוֹת: הַיּוֹבֵל. הוּא שׁוֹפָר שֶׁל אֵיל, שֶׁכֵּן
 בַּעֲרֵבִיא קוֹרִין לְדַכְרָא יוֹבֵלָא. וְשׁוֹפָר שֶׁל
 אֵילָא שֶׁל יִצְחָק הִיָּה:

יְדִי וְיִרְדֵּי מַעֲשֵׂה מִן הַחֹר אֶל הָעָם
 וְיִקְנֶדֶשׁ אֶת הָעָם וְיַכְבְּסוּ

שְׁמַלְתָּם:

וּנְחַת מִשָּׁה מִן טוֹרָא לְוֹת עֲמָא וְזִמִּין

יֵת עֲמָא וְחֹרּוֹ לְבוֹשִׁיהוּן:

מִן הָהָר אֵל הָעָם. מַלְמַד שְׁלָא הִיָּה מִשָּׁה

פּוֹנָה לְעַסְקִיו, אֲלֵא מִן הָהָר אֵל הָעָם:

טו וַיֹּאמֶר אֵל הָעָם הִיוּ נְכֹנִים

לְעֹלָמָת יָמִים אֵל תִּגְשׁוּ אֵל

אֵשָׁה:

וַאֲמַר לְעֲמָא הִיוּ זְמִינִין לְתַלְתָּא יוֹמִין

לֹא תִקְרְבוּן לְצֵד אֶתְתָּא:

היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי, ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע

לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל
 מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח
 ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את
 הפולטת:

טו וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיֹת
 הַבֶּקָר וַיְהִי קֹלָת וּבָרְקִים וְעָנָן
 כָּבֵד עַל הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזַק
 מְאֹד וַיַּחֲרֹד כָּל הָעָם אֲשֶׁר
 בַּמַּחֲנֶה:

וְהָיָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהוּי צְפָרָא

וְהָיָה קָלִין וּבִרְקִין וְעֲנָנָא תְּקִיף עַל

טוֹרָא וְקַל שׁוֹפָרָא תְּקִיף לַחֲדָא וְזַע

כָּל עַמָּא דִּי בְּמִשְׁרִיתָא:

בַּהֲיוֹת הַבֶּקֶר. מִלְמַד שֶׁהַקָּדִים עַל יָדָם,

מָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בֶּשֶׁר וּדָם לַעֲשׂוֹת כֵּן שִׁיחָא

הָרַב מִמַּתִּין לְתַלְמִיד, וְכֵן מַצִּינוּ קוֹם צֶא

אֶל הַבִּקְעָה וְגו', וְאִקוּם וְאַצֵּא אֶל הַבִּקְעָה

וְהִנֵּה שֵׁם כְּבוֹד ה' עוֹמֵד:

יִז וַיּוֹצֵא מִנְּשָׁה אֶת הָעָם

לְקַרְאֵת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה

וַיִּתְּיֹצְבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר׃

וַאֲפִיק מִשֶּׁה יָת עֲמָא לְקַדְמוֹת מִימְרָא

דִּי מִן מִשְׁרִיתָא וְאֶתְעַתְדוּ בְּשִׁפּוּלֵי

טוֹרָא׃

לְקַרְאֵת הָאֱלֹהִים. מַגִּיד שֶׁהַשְׂכִּינָה יֵצֵא

לְקַרְאֵתָם כַּחַתָּן הַיּוֹצֵא לְקַרְאֵת כָּלָה, וְזֶה

שֶׁנֶּאֱמַר ה' מְסִינִי בָּא, וְלֹא נֶאֱמַר לְסִינִי בָּא׃

בְּתַחֲתֵית הָהָר. לְפִי פֶשׁוּטוֹ בְּרַגְלֵי הָהָר.

וּמִדְרָשׁוֹ, שֶׁנֶּתְלַשׁ הָהָר מִמְּקוֹמוֹ וְנִכְבְּה

עליהם כגיגית:

יֵה וְהָרָה סִינִי עֲשֹׂן כֹּל מִפְּנֵי

אֲשֶׁר יִרְדַּע עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ

וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כְּעֲשֹׂן הַכֹּבֵשׂ

וַיַּחֲרֹד כָּל הָהָר מֵאֵד:

וְטוֹרָא דְסִינִי תִנּוּ כִּלָּה מִן קָדָם

דְּאִתְגַּלִּי עֲלוֹהֵי יִי בְּאֵשׁתָּא וְסִלִּיק

תַּנְנָה כְּתַנְנָא דְאִתּוּנָא וְזַע כָּל טוֹרָא

לְחֻדָּא:

עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי
נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו
אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו תנן כליה
ולא תרגם תננא, וכל עשן שבמקרא
נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר:
הכבשן. של סיד, יכול כבשן זה ולא
יותר, תלמוד לומר בוער באש עד לב
השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לשבר
את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע, נותן
לבריות סימן הניכר להם. כיוצא בו
באריה ישאג, וכי מי נתן כח בארי אלא

הוא, והכתוב מושלו באריה, אלא אנו
מכנין ומדמין אותו לבריותיו, כדי לשבר
את האוזן מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו
וקולו בקול מים רבים, וכי מי נתן קול
למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו
לדמותו לבריותיו כדי לשבר את האוזן:

יְיָ יִהְיֶה קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזֵק
מְאֹד מַעֲשֵׂה יְדָבָר וְהֶאֱלֹהִים
יַעֲזֹרנוּ בְּקוֹל:

וְהָיָה קוֹל שׁוֹפָר אֶזְלִי וְתִקֵּף לַחֲדָא

מִשֶּׁה מִמַּלְל וּמִן קָדָם יִי מִתְּעַנִּי לָהּ
בְּקָל:

הוֹלֵךְ וְחִזֵּק מְאֹד. מִנְהַג הַדִּיּוֹט כֹּל זֶמֶן
שֶׁהוּא מֵאֲרִיךְ לְתַקְוָה קוֹלוֹ מִחֲלִישׁ וְכוּהָה,
אֲבָל כֵּאֵן הוֹלֵךְ וְחִזֵּק מְאֹד, וְלִמָּה כֵּךְ,
מִתַּחֲלָה לְשֹׁבֵר אֲזִנֵּיהֶם מֶה שִׁיכּוּלִין
לְשִׁמּוּעַ: מִשֶּׁה יִדְבֹּר. כִּשְׁהִיָּה מִשֶּׁה מִדְּבַר
וּמִשְׁמִיעַ הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי לֹא
שָׁמְעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲלֵא אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה
לָךְ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסִּייעוֹ לְתַתּ בּוֹ כַּח
לְהִיּוֹת קוֹלוֹ מִגְּבִיר וְנִשְׁמָע: יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל.

יעננו על דבר הקול, כמו אשר יענה באש,

על דבר האש להורידו:

שישי ויִרַד יְהוָה עַל

הַר סִינַי אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא

יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר

וַיַּעַל מֹשֶׁה:

וַאֲתַגְּלִי יְיָ עַל טוֹרָא דְּסִינַי לְרִישׁ

טוֹרָא וַיִּקְרָא יְיָ לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוֹרָא

וּסְלִיק מִשָּׁה:

וַיֵּרֶד ה' עַל הָהָר סִינִי. יְכוּל יֵרֵד עָלָיו מִמֶּשֶׁ,
 תִּלְמוּד לֹאמַר כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם,
 מִלְּמַד שֶׁהָרֶכֶּיךָ שָׁמַיִם עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים,
 וְהִצִּיעַן עַל גְּבִי הָהָר כַּמְצָע עַל הַמָּטָה,
 וַיֵּרֶד כֶּסֶף הַכְּבוֹד עֲלֵיהֶם:

כֹּא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה רֵד
 הָעֵד בְּעַם פֶּן יִהְיֶה אֵל יְהוָה
 לְרֹאשׁוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב:

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֹת אֲסֵהֶיךָ בְּעַמָּא

דִּילְמָא יַפְגְּרוּן קָדָם יְיָ לְמַחְזֵי וַיִּפֹּל

מִנְהוֹן סָגִי:

העד בעם. התרה בהם שלא לעלות בהר:

פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מצבם, על

ידי שתאותם אל ה' לראות, ויקרבו לצד

ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם,

ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב: יהרסו.

כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין, אף

הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:

כב וגם הכהנים הנגשים אל

יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶּן יִפְרֹץ בָּהֶם

יְהוָה:

וְאַף כְּהִנִּיא דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קָדָם יי

יִתְקַדְּשׁוּן דִּילְמָא יִקְטֹל בְּהוּן יי:

וגם הכהנים. אף הבכורות שהעבודה

בהם: הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות,

אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות:

יתקדשו. יהיו מזומנים להתיצב על

עמדין: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג בהם

ויעשה בהם פרצה:

בגֹּ וַיֹּאמֶר מִנְּשָׁה אֶל יְהוָה לֹא

יֻכַּל הָעָם לַעֲלֹת אֶל הַר סִינַי

כִּי אַתָּה הֵעֵדְתָּה בָּנוּ לֵאמֹר

הִגְבַּל אֶת הָהָר וְקִדְשָׁתוֹ׃

וַאֲמַר מִנְּשָׁה קִדְּם יי לֹא יֻכַּל עַמָּא

לְמַסַּק לְטוֹרָא דְּסִינַי אֲרִי אֶת אֲסֵהֲדָתְךָ

בְּנָא לְמִימַר תַּחֲיִים יְתַּ טוֹרָא וְקִדְשָׁה׃

לֹא יֻכַּל הָעָם. אִינִי צָרִיךְ לְהַעֲיִד בָּהֶם,

שֶׁהָרִי מִזֵּדִין וְעִזְמִדִין הֵם הַיּוֹם שֶׁלֹּשֶׁת

ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם

רשות:

בד־ וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יְהוָה לְךָ יֵרֵד

וְעָלִיתָ אֶתְּהָ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ

וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֵל יְהֹרָם

לְעֹלֹת אֵל יְהוָה פֶּן יִפְרֹץ בָּם:

וַאֲמַר לָהּ יִי אֱזִיל חוֹת וְתִסַּק אֶתְּ

וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכֹהֲנֶיךָ וְעַמָּךְ לֹא יִפְגְּרוּךְ

לְמִסַּק לְקָדָם יִי דִילְמָא יִקְטֹל בְּהוֹן:

לך רד. והעד בהם שנית, שמזרזין את
האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו
בשעת מעשה: ועלית אתה ואהרן עמך
והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר
ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחיצה
לעצמך, ואהרן מחיצה לעצמו, והכהנים
מחיצה לעצמם, משה נגש יותר מאהרן,
ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר
אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': פן
יפרץ בם. אף על פי שהוא נקוד חטף
קמ"ץ, אינו זז מגזרתו, כך דרך כל תיבה

שנקודתה מלאפו"ם, כשהיא באה במקף,

משתנה הנקוד לחטף כמ"ץ:

כה וַיֵּרֶד מִנְּשָׁה אֶל הָעָם וַיֹּאמֶר

אַל־הֵם: (ט)

וַנַּחַת מִנְּשָׁה לְעַמָּא וַאֲמַר לְהוֹן:

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם. הַתְּרֵאָה זֶה:

שמות פרק כ

א וַיִּדְבֹּר אֲלֵהֶם אֶת כָּל

הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר: (ט)

וּמִלֵּיל יִי יֵת כָּל פֶּתַגְמִיָּא הָאֵלִין
לְמִיָּמָר:

וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן
הוא אומר אלהים לא תקלל ותרגמו
דיינא, לפי שיש פרשיות בתורה שאם
עשאן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו
מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת
הדברות בן, תלמוד לומר וידבר אלהים,
דיין להפרע: את כל הדברים האלה.
מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת
הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר

לֹאדָם לֹאמַר כֵּן, אִם כֵּן מָה תִּלְמֹד לֹאמַר
 עוֹד אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לְךָ, שְׁחִזֹר וּפִירֵשׁ עַל
 כָּל דְּבוּר וּדְבוּר בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ: לֹאמַר.
 מִלְּמַד שֶׁהָיוּ עוֹנִין עַל הֵן הֵן וְעַל לֹא לֹא:

ב אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 מִבֵּית עֲבָדִים:

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דִּי אֶפִּיקֶתְךָ מֵאֶרֶץ דִּם
 צִרִים מִבֵּית עֲבָדוֹתָא:

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. כְּדֹאִי הִיא

ההוצאה, שתהיו משועבדים לי. דבר
אחר, לפי שנגלה בים כגבור מלחמה
ונגלה כאן בזקן מלא רחמים, שנאמר
ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, זו
היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעצם
השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה
במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן,
אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל
הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות
הרבה, שנאמר את הקולות, קולות באין
מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל

תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר
לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה
ללמד סניגוריא במעשה העגל, וזה הוא
שאמר למה ה' יחרה אפך בעמך, לא להם
צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא
לי לבדי: מבית עבדים. מבית פרעה
שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא
מבית עבדים שהיו עבדים לעבדים,
תלמוד לומר ויפדך מבית עבדים מיד
פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים
למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

גַּלְא יְהִיָּה לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרִים

עַל פָּנַי:

לֹא יְהִי לָךְ אֱלֹה אַחֲרֵן בַּר מְנִי:

לֹא יִהְיֶה לְךָ. לְמָה נֹאמֵר, לְפִי שֶׁנֹּאמַר לֹא

תַּעֲשֶׂה לְךָ, אֵין לִי אֵלָא שְׁלֹא יַעֲשֶׂה,

הַעֲשׂוֹי כְּבֹר מְנִין שְׁלֹא יִקְיִים, תִּלְמוּד

לֹאמַר לֹא יִהְיֶה לְךָ: אֱלֹהִים אַחֲרִים. שְׂאִינָן

אֱלֹהִים, אֵלָא אַחֲרִים עֲשָׂאוֹם אֱלֹהִים

עֲלֵיהֶם. וְלֹא יִתְכַּן לְפָרֵשׁ אֱלֹהִים אַחֲרִים

זֹלָתִי, שֶׁגִּנְאִי הוּא כֻּלְּפִי מַעֲלָה לְקָרוֹתָם

אלהות אצלו. דבר אחר אלהים אחרים,
 שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם
 ואינן עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר
 שאינו מכיר מעולם: על פני. כל זמן
 שאני קיים, שלא תאמר לא נצטוו על
 עבודת אלילים אלא אותו הדור:

ד לא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל
 תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל
 וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר
 בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

לֹא תַעֲבֹד לָךְ צֵלֶם וְכָל דְּמוֹת דִּי
 בְּשָׁמַיָא מְלַעְלָא וְדִי בְּאַרְעָא מְלַרַע
 וְדִי בְּמִיָּא מְלַרַע לְאַרְעָא:

פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה.
 תמונת כל דבר אשר בשמים:

ה לא תַשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא
 תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אֵל קַנָּא פֶקֶד עֵוֹן אָבֹת עַל
 בָּנִים עַל שְׂלֵשִׁים וְעַל רַבְעִים

לְשֹׁנָאִי:

לֹא תִסְגֹּד לְהוֹן וְלֹא תִפְלַחֲנוּן אֲרִי
 אֲנֵא יִי אֱלֹהֶךָ אֵל קִנָּא מִסְעֵר חוּבִי
 אֲבָהֶן עַל בְּנִין מַרְדִּין עַל דַּר תְּלִיתִי
 וְעַל דַּר רַבִּיעִי לְשֹׁנָאִי כַּד מִשְׁלָמִין
 בְּנֵיא לְמַחֲטִי בְּתַר אֲבָהֶתְהוֹן:

אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עובר על
 מדתו למחול על עון עבודת אלילים. כל
 לשון קנא אנפריי"מנט בלע"ז, נותן לב
 ליפרע: לשנאי. כתרזומו, כשאוחזין

מעשה אבותיהם בידיהם:

וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לְאַהֲבֵי

וְלִשְׁמֵרֵי מִצְוֹתַי: (ה)

וְעָבַד טִיבוֹ לְאֲלֹפֵי דָרִין לְרַחֲמֵי

וְלִנְטְרֵי פְקוּדָי:

נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד

לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה

על מדת פורעניות אחת על חמש מאות,

שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים:

ז לא תשא את שם יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקָה

יְהוָה אֵת אֲשֶׁר יַשָּׂא אֵת שְׁמוֹ

לְשׁוּא: (ה)

לֹא תִימִי יְתֹ שְׁמָא דִּי אֱלֹהֶךָ לְמַגְנָא

אַרִּי לֹא יִזְכִּי יְתֹ דִּימִי בְשִׁמָּה

לְשִׁקָּרָא:

לְשׁוּא. כִּמָּה דְתִימָר אִי זֶהוּ שְׁבוּעַת שׁוּא,

נִשְׁבַּע לְשָׁנוֹת אֵת הִידוּעַ, עַל עֲמֹוד שֶׁל

אֲבִן שֶׁהוּא שֶׁל זָהָב, זֶה הַנִּשְׁבַּע לְחִנָּם

וְלִהְבֵּל עַל שֶׁל עֵץ עֵץ, וְעַל אֲבִן אֲבִן:

ח זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת

לְקַדְּשׁוֹ:

הָיִי דְכִיר יְת יוֹמָא דְשַׁבָּתָא לְקַדְּשׁוּתָהּ:

זכור. זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכן

מחלליה מות יומת וביום השבת שני

כבשים, וכן לא תלבש שעטנז גדילים

תעשה לך, וכן ערות אשת אחיך יבמה

יבא עליה, הוא שנאמר אחת דבר אלהים

שתים זו שמעתי. זכור לשון פעול הוא,

כמו אכול ושתו, הלוך ובכה, וכן פתרונו

תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם

נזדמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת:

ט **וַעֲשִׂיתָ יָמֶיךָ תַּעֲבֹד וְעַשִּׂיתָ**

כָּל מְלֶאכֶתְךָ:

שָׁתָא יוֹמִין תַּפְלֹחַ וְתַעֲבֹד כָּל עֲבֹדָתְךָ:

ועשית כל מלאכתך. כשתבא שבת, יהא

בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא

תהרהר אחר מלאכה:

, **וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה**

אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה

אֶתָּה וּבֶנְךָ וּבִתְּךָ עֲבָדְךָ

וְאִמָּתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגִירְךָ אֲשֶׁר

בְּשַׁעֲרֶיךָ:

וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַתָּא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ

לֹא תַעֲבֹד כָּל עֲבֹדָתָא אֶתָּה וּבֶרְךָ

וּבִרְתְּךָ עֲבָדְךָ וְאִמָּתְךָ וּבְעִירְךָ וְגִיּוֹרְךָ

דִּי בְּקִרְוֶיךָ:

אֶתָּה וּבֶנְךָ וּבִתְּךָ. אֱלֹהֵי הַקִּטְנִים, אִם אֵינוֹ

אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מוזהרין הם,
 אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על
 שביתת הקטנים, וזה ששנינו קטן שבא
 לכבות, אין שומעים לו, מפני ששביתתו
 עליך:

יֵאָכָה בִּי יֵשַׁעַת יָמַיִם עָשָׂה יְהוָה
 אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת
 הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיִּנָּח
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ
 יְהוָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת

וּיְקַדְּשֵׁהוּ: (ט)

אֲרִי שֶׁתָּא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יְתִי שְׁמִיָּא וְיִתְּ

אֲרַעָא יְתִי יִמָּא וְיִתְּ כָּל דִּי בַּהוֹן וְנַח

בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִיךְ יְיָ יְתִי

יוֹמָא דְשַׁבָּתָא וְקַדְּשֵׁהּ:

וַיֵּנַח בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי. כְּבִיכּוּל הַכְּתִיב

בַּעֲצָמוֹ מְנוּחָה, לְלַמֵּד הֵימָנוּ קֹל זְחוּמָר

לְאָדָם שְׁמַלְאֲכָתוֹ בַּעֲמָל וּבִיגִיעָה שִׁיחָא

נוּחַ בַּשַּׁבָּת: בָּרַךְ. וַיְקַדְּשֵׁהוּ. בָּרְכוּ בְּמִן

לְכּוּפְלוֹ בַּשִּׁשִּׁי לֶחֶם מִשְׁנָה, וְקַדְּשׁוּ בְּמִן

שלא היה יורד בו:

יב כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ

לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יְמֶיךָ עַל

הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

נָתַן לָךְ: (ו)

יִקַּר יְת אָבוֹךָ וְיֵת אִמְךָ בְּדִיל דִּיּוֹרְכוֹן

יוֹמֶיךָ עַל אֶרֶץ דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִי לָךְ:

לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יְמֶיךָ. אִם תִּכְבֵּד יֵאָרְכוֹן

יְמֶיךָ, וְאִם לֹא יִקְצָרוֹן, שְׂדֵבְרֵי תוֹרָה

נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו
ומכלל לאו הן:

יג לא תרצח: (ס) לא תנאף: (ס)

לא תגנב: (ס) לא תענה ברעך

עך שקר: (ס)

לא תקטול נפש לא תגוף לא תגנוב

לא תסעד בחברך סהדותא דשקרא:

לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש,

שנאמר מות יומת הנואף והנואפת, ואומר

האשה המנאפת תחת אישה תקח את

זרים: לא תגנוב. בגונב נפשות הכתוב
 מדבר, לא תגנובו בגונב ממון, או אינו
 אלא זה בגונב ממון ולהלך בגונב נפשות,
 אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח
 לא תנאף מדבר בדבר שחייבין עליהם
 מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב
 עליו מיתת בית דין:

יד לא תִּחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ (ו) לא
 תִּחְמֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדִּי
 וְאִמָּתִי וְשׁוֹרִי וְחֲמֹרִי וְכָל

אֲשֶׁר לְרַעְיָהּ: (ט)

לֹא תַחֲמַד בֵּית חֲבֵרָךְ לֹא תַחֲמַד אֶת
חֲבֵרָךְ וְעַבְדָּהּ וְאִמָּתָהּ וְתוֹרָהּ וְחֲמָרָהּ
וְכָל דֵּי לְחֲבֵרָךְ:

טו שְׁבִיעִי וְכָל הָעָם

רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת
הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת

הָהָר עֵשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ

וַיַּעֲמְדוּ מֵרָחֵק:

וְכָל עַמָּא חֲזֹן יָת קִלְיָא וַיֵּת בְּעוֹרִיא

וַיֵּת קַל שׁוּפְרָא וַיֵּת טוֹרָא תַּנָּן וַחֲזָא

עַמָּא וַזָּעוּ וַקָּמוּ מֵרָחִיק:

וְכָל הָעָם רוֹאִים. מִלְמַד שְׁלָא הִיָּה בָהֶם

אֶחָד סוּמָא, וּמַנִּין שְׁלָא הִיָּה בָהֶם אַלָּם,

תִּלְמוּד לֹאמַר וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם, וּמַנִּין שְׁלָא

הִיָּה בָהֶם חֲרָשׁ, תִּלְמוּד לֹאמַר נַעֲשֶׂה

וְנִשְׁמָע: רוֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת. רוֹאִין אֶת

הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר:

את הקולות. היוצאין מפי הגבורה:

וינעו. אין נוע אלא זיע: ויעמדו מרחוק.

היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל,

כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין

ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלכי

צבאות ידודון ידודון:

וַיֹּאמְרוּ אֵל מַלְאָכָה דְּבָר אֲתָה

עֲמָנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֵל יְדְבָר

עֲמָנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת:

וַאֲמָרוּ לַמֶּשֶׁה מַלֵּל אֶת עַמָּנָא וְנִקְבֵּל

וְלֹא יִתְמַלֵּל עַמָּנָא מִן קָדָם יְיָ דִּילְמָא

נִמּוּת:

יְיָ וַיֹּאמֶר מֶשֶׁה אֶל הָעָם אֵל

תִּירָאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נַסּוֹת

אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוֹר

תִּהְיֶה יִרְאַתוֹ עַל פְּנֵיכֶם

לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ:

וַאֲמַר מֶשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחֲלוּן אֲרִי

בְּדִיל לְנִסָּאָה יִתְכוֹן אֶתְגְּלִי לְכוֹן יִקָּרָא
 דִּי וּבְדִיל דְּתֵי דַחֲלָתָה עַל אֲפִיכוֹן
 בְּדִיל דָּלָא תַחֲבוּבֹן:

לְבַעְבוֹר נִסוֹת אֲתַכֶּם. לְגַדֵּל אֲתַכֶּם
 בַּעוֹלָם, שִׁיצֵא לָכֶם שֵׁם בְּאוֹמוֹת שְׁהוּא
 בְּכַבּוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיכֶם: נִסוֹת. לְשׁוֹן הִרְמָה
 וּגְדוּלָה, כְּמוֹ הִרְיָמוֹ נֶס, אֲרִים נֶסִי, וְכֵן עַל
 הַגְּבֵעָה, שְׁהוּא זִקוּף: וּבַעְבוֹר תִּהְיֶה
 יִרְאָתוֹ. עַל יְדֵי שְׂרָאִיתָם אוֹתוֹ יִרְאוּ
 וּמֵאִים, תִּדְעוּ כִּי אֵין זֹלָתוֹ, וְתִירְאוּ מִפְּנֵיו:

יֵה וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמִנְשָׁה

נֶגֶשׁ אֶל הָעֶרְפֹּל אֲשֶׁר שָׁם

הָאֱלֹהִים: (ה)

וְקָם עָמָא מֵרָחֵיק וּמִנְשָׁה קָרַב לְצַד

אֲמִיטָתָא דְתַמָּן יִקְרָא דִּי:

נֶגֶשׁ אֶל הָעֶרְפֹּל. לְפָנִים מִשְׁלֵשׁ מַחֲצוֹת,

חֹשֶׁךְ, עֲנָן, וְעֶרְפֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר וַהֲהִר בּוֹעֵר

בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עֲנָן וְעֶרְפֹּל.

עֶרְפֹּל הוּא עַב הָעֲנָן, שֶׁנֶּאֱמַר לֹא הִנֵּה אֲנֹכִי

בֹּא אֵלַי בְּעַב הָעֲנָן:

מפטיר יט

ויאמר

יְהוָה אֵל מַעֲשֵׂה כֹחַ תֹּאמַר אֵל

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי

מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:

וַאֲמַר יי לַמַּעֲשֵׂה כְדָנָן תִּימַר לְבְנֵי

יִשְׂרָאֵל אַתֶּן חַזִּיתֶן אֲרִי מִן שָׁמַיָא

מִלִּילִית עִמָּכֶן:

כה תאמר. בלשון הזה: אתם ראיתם. יש

הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים
משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו
פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן
השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, וירד
ה' על הר סיני, בא הכתוב השלישי
והכריע ביניהם, מן השמים השמיעך את
קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו
הגדולה, כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על
הארץ. דבר אחר, הרכין השמים ושמי
השמים, והציען על ההר, וכן הוא אומר
ויט שמים וירד:

כֹּל לֹא תַעֲשֶׂוּן אֶתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף

וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם:

לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמִי דַחֲלָן דְּכֶסֶף וְדַחֲלָן

דְּדָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוּן:

לֹא תַעֲשֶׂוּן אֶתִּי. לֹא תַעֲשֶׂוּן דְּמוֹת שְׁמַשִּׁי

הַמְּשַׁמְשִׁים לִפְנֵי בְמִרוֹם: אֱלֹהֵי כֶסֶף. בֹּא

לְהַזְהִיר עַל הַכְּרוּבִים, שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה

לְעַמּוּד אֶתִּי, שֶׁלֹּא יִהְיוּ שֵׁל כֶסֶף, שֶׁאִם

שְׁנִיתָם לַעֲשׂוֹתָם שֵׁל כֶסֶף, הֲרִי הֵן לִפְנֵי

בְּאֵלֹהֹת: וְאֱלֹהֵי זָהָב. בֹּא לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא

יוסיף על ב', שאם עשית ד', הרי הן לפני
 באלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר,
 הריני עושה כרובים בבתי כנסיות ובבתי
 מדרשות כדרך שאני עושה בבית
 עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

כֹּה מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי
 וְזִבְחֹת עָלָיו אַתְּ עֹלֹתֶיךָ וְאֵת
 שְׁלֵמֶיךָ אַתְּ צֹאנֶךָ וְאֵת בְּקָרְךָ
 בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת
 שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וְיִבְרַכְתִּיךָ:

מִדְּבַח אֲדַמְתָּא תַּעֲבֹד קִדְמִי וְתִהְיֶה דְּבַח
עֲלוֹהֵי יִתְּ עֲלֹתְךָ וְיִתְּ נֶכֶס קוֹדֶשְׁךָ מִן
עֲנָךְ וּמִן תּוֹרְךָ בְּכָל אֲתָרָא דִּי אֲשֵׁרִי
יִתְּ שְׂכָנְתִּי לְתַמָּן אֶשְׁלַח בְּרַכְתִּי לָךְ
וְאַבְרַכְנָךְ:

מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יבנו
על גבי עמודים או על גבי כיפין. דבר
אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח
הנחושת אדמה בשעת חנייתו: תעשה לי.
שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת

עליו. אצלו, כמו ועליו מטה מנשה, או
אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר הבשר
והדם על מזבח ה' אלהיך, ואין שחיטה
בראש המזבח: את עולתיך ואת שלמיך.
אשר מצאנך ומבקרך. את צאנך ואת
בקרך. פירוש לאת עולתיך ואת שלמיך:
בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר
אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי,
שם אבוא אליך וברכתיך, אשרה שכינתי
עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות
להזכיר שם המפורש אלא במקום

שֶׁהִשְׁכִּינָה בָּאָה שֵׁם, וְזֶהוּ בֵּית הַבְּחִירָה,
שֵׁם נִיתָן רִשׁוֹת לְכַהֲנִים לְהַזְכִּיר שֵׁם
הַמְּפֹרֶשׁ בְּנִשְׂיַאת כַּפִּים לְבָרֵךְ אֶת הָעָם:

כַּבֵּ וְאָם מִזִּבְחֵ אֲבֹנִים תַּעֲשֶׂה
לִּי לֹא תִבְנֶה אֶתֶּהוּן גְּזִית כִּי
חֲרִבָּךְ הֵנֶפֶת עָלֶיָּה וְתַחֲלֶלָהּ:
וְאָם מִזִּבְחֵ אֲבֹנִין תַּעֲבִיד קִדְמִי לֹא
תִבְנֶי יִתְהוֹן פְּסִילֹן לֹא תִרִים חֲרִבָּךְ
עָלֶיָּה וְתַחֲלֶלְנָהּ:

וּאִם מִזְבַּח אֲבָנִים. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר,
כֹּל אִם וְאִם שִׁבְתוּרָה רְשׁוּת, חוּץ מִג', וְאִם
מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי, הֲרִי אִם זֶה
מִשְׁמַשׁ בִּלְשׁוֹן כַּאֲשֶׁר, וְכַאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לִּי
מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא תִבְנֶה אֶתְהֵן גְּזִית, שֶׁהֲרִי
חֻבָּה עָלֶיךָ לְבָנוֹת מִזְבַּח אֲבָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר
אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה. וְכֵן אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה,
חֻבָּה הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר וְהַעֲבַט תַּעֲבִיטְנוּ, וְאִם
זֶה מִשְׁמַשׁ בִּלְשׁוֹן כַּאֲשֶׁר. וְכֵן וְאִם תִּקְרִיב
מִנְחָת בְּכוֹרִים, זֶה מִנְחַת הָעֹזֵם שֶׁהִיא
חֻבָּה, וְעַל כְּרַחֲךָ אֵין אִם הִלְלוּ תִלְוִין,

אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים:
גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן
בברזל: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה
משמש בלשון פן, שהוא דיכמא, פן תניף
חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם
הנפת עליה ברזל חללת שהמזבח נברא
להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא
לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין שיונף
המקצר על המאריך. ועוד, שהמזבח
מטיל שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת

ומחבל, זהרי דברים קל וחומר, ומה
 אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא
 מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה
 תורה לא תניף עליהם ברזל, המטיל שלום
 בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה,
 בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה
 שלא תבואהו פורענות:

כג. וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹתַי עַל
 מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתֶךָ
 עֲלִיךָ: (פפפ)

וְלֹא תִסַּק בְּדַרְגִּין עַל מַדְבַּחִי דְלֹא

תִּתְגַּלִּי עֲרִיתְךָ עֲלוֹהִי:

וְלֹא תַעֲלֶה בַּמַּעֲלוֹת. כִּשְׂאֵתָה בּוֹנָה כִּבְשׁ

לְמִזְבֵּחַ, לֹא תַעֲשֶׂהוּ מַעֲלוֹת מַעֲלוֹת,

אֲשַׁקְנוּ"שׁ בִּלְע"ז, אֲלֵא חֲלוֹק יֵהֵא

וּמִשׁוּפָּע: אֲשֶׁר לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתְךָ. שַׁעַל יָדֵי

הַמַּעֲלוֹת אֵתָה צָרִיךְ לְהִרְחִיב פְּסִיעוֹתֶיךָ,

וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ גִלּוּי עֲרוּזָה מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי

כְּתִיב וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסִי בֶד, מִכָּל מְקוֹם

הִרְחַבְתָּ הַפְּסִיעוֹת קָרוֹב לְגִלּוּי עֲרוּזָה הוּא,

וְאֵתָה נוֹהֵג בָּהֶם מִנְהֵג בְּזִיווֹן, וְהָרִי דְבָרִים

קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם
דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה
הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג
בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך,
ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה:
חסלת פרשת יתרו: